

Grzegorz ZAREMBA

Nadbużański Oddział Straży Granicznej – Chełm

PODPORZĄDKOWANIE WOJSK OCHRONY POGRANICZA MI- NISTERSTWU SPRAW WEWNĘTRZNYCH

Wydarzenia jakie miały miejsce w Polsce w roku 1970, a przede wszystkim wydarzenia grudniowe na Wybrzeżu oraz wynikająca z tego napięta sytuacja społeczno – polityczna w kraju wymusiła reorganizację służb odpowiedzialnych za ochronę granic PRL. Decyzją nr 104/71 Prezydium Rządu z 30.07.1971 roku Wojska Ochrony Pogranicza podległe dotychczas ministrowi Obrony Narodowej, z dniem 1.10.1971 roku pod względem dowodzenia a z dniem 1.01.1972 pod względem gospodarczym przechodziły pod kompetencje Ministerstwa Spraw Wewnętrznych¹. W związku z tym postanowieniem minister Spraw Wewnętrznych gen. bryg. Franciszek Szlachcic i minister Obrony Narodowej gen. broni Wojciech Jaruzelski wydali zarządzenie w dniu 29.09.1971 roku w sprawie zasad i trybu przekazania przez Ministerstwo Obrony Narodowej i przejęcie przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Wojsk Ochrony Pogranicza². Szczegółowe zasady i tryb przekazania WOP z MON do MSW zawierał załącznik do zarządzenia ministra ON i SW nr 0143 z 29.09.1971 roku³.

Z dniem 1.01.1972 roku na mocy zarządzenia MSW do WOP przechodziły przejścia graniczne wraz z obsadą etatową⁴. W sumie przejęto 52 GPK. Tym samym przywrócono systemowi ochrony granic jednolitość, powierzając Wojskom Ochrony Pogranicza całkowitą odpowiedzialność za kontrolę ruchu granicznego, zabezpieczenie przejść granicznych oraz ochronę tzw. „granicy zielonej”⁵.

¹ ASG, DOW WOP, Decyzja nr 104/71 Prezydium Rządu z dn.30.07.1971 w sprawie zmiany podporządkowania Wojsk Ochrony Pogranicza, sygn. 2519/28, s. 12-13.

² ASG, DOW WOP, zarządzenie z dnia 29.09.1971 roku w sprawie zasad i trybu przekazania przez Ministerstwo Obrony Narodowej i przejęcie przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Wojsk Ochrony Pogranicza, sygn. 2519/28, str. 74.

³ ASG, DOW WOP, Załącznik do zarządzenia ministrów ON i SW z dnia 29.09.1971 roku, sygn.2519/28, str. 75-84.

⁴ H. Dominiczak, „Granice państwa i ich ochrona na przestrzeni dziejów 966 - 1996.”, Warszawa 1996, str. 348.

⁵ Ibidem, s. 348.

Wojska Ochrony Pogranicza po zmianie ich podporządkowania stanowiły w dalszym ciągu część składową Sił Zbrojnych. W stosunku do żołnierzy WOP polecono stosować przepisy i regulaminy obowiązujące w Siłach Zbrojnych⁶.

W związku z nowym podporządkowaniem WOP Minister Obrony Narodowej Wojciech Jaruzelski wydał kolejny rozkaz nr 015/MON, w którym podziękował żołnierzom WOP za ich sześćioletnią pracę w resorcie Obrony Narodowej⁷. W miejsce Szefostwa WOP utworzono Dowództwo WOP. W tej sprawie w dniu 11.10.1971 roku ukazał się rozkaz dowódcy WOP nr 01, w którym została wyznaczona kadra Dowództwa WOP⁸.

Na stanowisko Dowódcy WOP wyznaczony został gen. bryg. Czesław Stopiński, Szefem Sztabu został płk dypl. Feliks Stramik, z-cą Dowódcy d.s. Politycznych został płk Izydor Koper, z-cą Dowódcy d.s. Zwiadu został płk Edward Tarała, z-cą dowódcy d.s. techniki i zaopatrzenia został płk Henryk Hmielak⁹.

Przejście Wojsk Ochrony Pogranicza pod zwierzchnictwo nowego resortu odbyło się pod nadzorem międzyresortowej komisji głównej i kilku podległych jej podkomisji specjalnych m.in. kadrowej, szkoleniowej, finansowej. Komisje rozpoczęły pracę w dniu 18.05.1971 roku a zakończyły 31.03.1972 roku. Efektem prac tych komisji ustalono, że Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przejęło od MON:

- Szefostwo WOP,
- brygady,
- oddziały,
- Ośrodek Szkolenia Wojsk Wewnętrznych,
- Ośrodek Tresury Psów Służbowych,
- komórki wojskowej służby wewnętrznej,
- dom wczasowy w Dusznikach Zdroju i sezonowy ośrodek wczasowy w Wisetce¹⁰.

---

⁶ ASG, DOW WOP, Decyzja nr 104/71 Prezydium Rządu z dnia 30.07.1971 roku w sprawie zmiany podporządkowania Wojsk Ochrony Pogranicza, sygn.2519/28, s.12-13

⁷ ASG, Nadbużańska Brygada WOP, Rozkaz Ministra Obrony Narodowej W. Jaruzelskiego nr 015/MON z dn.30.09.1971 r. W związku z podporządkowaniem WOP MSW, sygn. 2043/3, str.379

⁸ ASG, Chełmski OWOP, Rozkaz Dowódcy WOP nr 01 z 11.10.1971 roku w sprawie sformowania Dowództwa WOP, sygn.2042/3, str.150

⁹ H. Dominiczak „Granice państwa i ich ochrona...”op.cit.,s.348

¹⁰ H. Dominiczak „Zarys historii WOP”, Warszawa 1985. s. 84.

Struktura organizacyjna Dowództwa WOP w końcu 1971 roku przedstawiała się następująco:

Dowództwo WOP			
Sztab	Zarząd Polit.	Zarząd Zwiadu	Zarząd Tech. i Zaop.
Oddział operacyjny	Komitet PZPR WOP	Oddział KW	Wydział Org. i Plan.
Oddział szkolenia	Oddz. Org.	Oddział Śledczy	Kwatermistrzostwo
Oddział łączności i obserwacji tech.	Oddz. Prop. i Agit.	Wydział Szkoleniowy	Służby Tech.
Oddział Org. Mob. i Uzup.	Oddział Kult. i Ośw.	Wydział Ewidencji	Wydział Śl. Zdrowia
Wydział Inż. Zaop.	Redakcja Gazety i Tech. Oper. Klub D WOP		Oddział Śl. Kwat. – But.

Struktura organizacyjna Dowództwa WOP w roku 1971.

Źródło: ASG, Nadbużańska BWOP, Schemat organizacyjny Dowództwa WOP na dzień 11.10.1971, sygn., 2043/3, str. 150.

Bezpośrednio pod Dowództwo WOP podlegały ponadto:

- oddział prawno – administracyjny,
- oddział kadr,
- oddział finansowy,
- oraz rewizyjny.

Po dokonaniu powyższej reorganizacji nastąpił znaczny wzrost etatów. Z dniem 1 stycznia 1972 roku kompetencje Głównego Kwatermistrza Wojska Polskiego i szefów departamentów MON w zakresie zaopatrzenia przejęło Ministerstwo Spraw Wewnętrznych z kolei zaopatrzenie dowództw okręgów wojskowych w dziedzinie zaopatrzenia przejęło w całości dowództwo WOP¹¹.

W 1976 roku w związku z wprowadzeniem nowego podziału administracyjnego kraju i utworzeniem 49-ciu województw oraz likwidacją powiatów dowództwo WOP zostało zmuszone do przeprowadzenia kolejnej zmiany w całej swojej strukturze organizacyjnej. Reorganizacja

¹¹ Ibidem, str. 84.

ta przeprowadzona została na podstawie zarządzenia dowódcy WOP z 17 lutego 1976 roku i objęła całą formację¹². Poszczególnym brygadam i strażnikom przydzielono wówczas nowe odcinki dostosowane do nowego podziału administracyjnego kraju. Likwidacji uległo część istniejących batalionów a strażnice podporządkowano bezpośrednio brygadam. Odcinki przydzielone strażnikom miały długość do kilkudziesięciu kilometrów (na wschodzie były one najdłuższe i wynosiły od 30 do 70 km) w zależności od stanu zagrożenia¹³. Ponadto oddziały WOP stacjonujące na wschodzie Polski przeformowano na brygady, przywracając im pierwotną nazwę i organizację. W miejsce placówek, występujących głównie na granicy wschodniej i południowej, wprowadzono strażnice z określonym etatem żołnierzy służby zasadniczej i zawodowej. Poszczególnym brygadam i strażnikom przydzielono bardzo zróżnicowane odcinki graniczne. Odcinki przydzielone strażnikom miały od kilku do kilkudziesięciu kilometrów¹⁴. Tak ukształtowana struktura organizacyjna WOP z dowództwem WOP i 12-toma brygadami przetrwała z małymi zmianami do końca ich istnienia, czyli do roku 1991 kiedy zostały rozformowane te wojska. W 1989 roku, kiedy zaczęto przeprowadzać na szeroką skalę redukcję stanu etatowego WOP, zdecydowano się na likwidację wielu jednostek między innymi brygady w Chełmie, Koszalinie, Krośnie Odrzańskim i Kłodzku¹⁵.

---

¹² H. Dominiczak „Zarys historii WOP” op. cit., s. 88.

¹³ H. Dominiczak „Powstanie i rozwój organizacyjny WOP w latach 1945-1991” [w:] „WOP w 50-tą rocznicę objęcia służby w ochronie granicy Polski 1945-1995 jednodniówka związku byłych zawodowych żołnierzy środowiska WOP”, Warszawa 1995, str. 2.

¹⁴ H. Dominiczak, „Zarys historii WOP”, op. cit. str. 86.

¹⁵ H. Dominiczak, „Powstanie i rozwój organizacyjny WOP w latach 1945-1991” [w:] „WOP w 50-tą rocznicę objęcia służby w ochronie granicy Polski 1945-1995 jednodniówka związku byłych zawodowych żołnierzy środowiska WOP”, Warszawa 1995, str. 2.

System zabezpieczenia granic Polski po reformie administracyjnej w 1976. Źródło: H. Dominiczak „Granice państwa i ich ochrona na przestrzeni dziejów 966–1996” Warszawa 1997, str. 360.

Zaremba Grzegorz; Podporządkowanie Wojsk Ochrony Pogranicza Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia nr 3/09, Koszalin 2009, s. 109 – 113.